

## EINAMOJI REGISTRACINĖ KNYGŲ BIBLIOGRAFIJA TARYBŲ LIETUVOJE 1947—1960 METAIS

J. BASIULIS

Pastoviai ir sistemingai Tarybų Lietuvoje išeinančius spaudinius pradėta registruoti, įsteigus Knygų rūmus (1945 m.) ir išskyrus jiems privalomąjį egzempliorių (tais pačiais m.). Skelbti suregistruotus leidinius pradėta 1946 metais spaustinių kataloginių kortelių pavidalu, o 1947 metais keturis kartus per metus pradėjo eiti valstybinės bibliografijos organas „Lietuvos TSR Knygų metraštis“. (Nuo 1949 metų pavadintas „Knygų metraščiu.) Be knygų, šis metraštis registravo gaidas, vaizduojamojo meno kūrinius, palaidus spaudinius (iki 1953 m.), recenzijas (iki 1951 m.; vėliau jos buvo perkeltos į „Žurnalų ir laikraščių straipsnių metraštį) ir lituaniką (nuo 1951 m.). Tai faktiškai buvo jungtinis metraštis iš keleto savarankiškų metraščių, ir spaustuvės jį išleisdavo taip, kad metų pabaigoje iš jo galima būtų sudaryti atskirų metraščių kompleksus.

Pokario metais poligrafinė bazė respublikoje dar buvo silpna, ir 1948 metais metraštis buvo nustojęs eiti, tačiau 1949 metais jis vėl leidžiamas be pertraukos iki 1957 metų. Tais metais, siekiant pagreitinti skaitytojų informavimą ir viename organe sutelkti visą registruojamą respublikos spaudą, ketvirčiais išeinantis „Knygų metraštis“ bei mėnesinis „Žurnalų ir laikraščių straipsnių metraštis“ kartu su kitais metraščiais buvo sujungti į vieną mėnesinį leidinį — „Spaudos metraštį“. Šį jungtinį metraštį sudaro septynios atskiros savarankiškos dalys: „Knygų metraštis“, „Periodinių leidinių metraštis“, „Muzikinės literatūros metraštis“, „Vaizduojamojo meno metraštis“, „Žurnalų ir laikraščių straipsnių metraštis“, „Recenzijų metraštis“ ir „Tarybinės lituanikos metraštis“ Kiekvienas metraštis turi atskirą savo įrašų numeraciją, o mėnesiniai jų sąsiuviniai poligrafiškai apipavidalinti taip, kad metų pabaigoje, juos išskyrus, galima sudaryti atskirų metraščių kompleksus.

„Knygų metraštyje“ registruojamos knygos, išeinančios visoje Lietuvos TSR teritorijoje lietuvių, rusų, lenkų ir kt. kalbomis. Jis sudaromas teritoriniu pagrindu. Šis principas būdingas beveik visų šalių einamajai valstybinei registracinei bibliografijai. Taip pat teritorinis kriterijus vieningai taikomas visuose Tarybų Sąjungoje leidžiamuose valstybinės bibliografijos organuose.

Į metraštį įtraukiamos visos knygos ir kita knygų tipo medžiaga. Kitos spaudinių rūšys — žurnalai, laikraščiai, gaidos, grafikos darbai, žemėlapiai — registruojamos atitinkamuose aukščiau minėtuose Knygų rūmų leidžiamuose valstybinės bibliografijos organuose. Čia registruojami ne

tik spaustuviniu būdu išleisti spaudiniai, bet taip pat ir mažatiražiniai įvairiais dauginamaisiais prietaisais (rotaprintas, rotatorius) išspausdinti leidiniai. Iki 1953 metų atskirai buvo registruojami vadinamieji palaidi spaudiniai. Tai įvairiausių žinybų įsakymai, nutarimai, schemos, taisyklės, įsipareigojimai, kreipimaisi, rinkimų nuostatai, instrukcijos, pavyzdinės sutartys, teatrų programos su trumpu turiniu, koncertų ir kino filmų programos, seminarų planai, užsakymų lapai, skelbimai, vykdomųjų komitetų nutarimai bei nurodymai ir kt. smulkūs vieno, dviejų, o kartais ir daugiau puslapių spaudiniai. Nuo 1953 metų „Palaidų spaudinių metraščio“ leidimas nutrauktas ir minėta svarbesnė bei vertingesnė medžiaga su tam tikra atranka registruojama drauge su knygomis „Knygų metraštyje“. Vadinasi, nuo 1953 metų „Knygų metraščio“ objektas gerokai prasiplėtė. Yra tam tikra dalis leidinių, kurie registruojami ir „Knygų metraštyje“, ir specialiuose metraščiuose. Pavyzdžiai:

1. Muzikinės literatūros leidiniai ar atskiri dalykai, jei, be teksto, yra ir gaidų, registruojami „Muzikinės literatūros metraštyje“.

2. Albumai — „Vaizduojamojo meno metraštyje“.

3. Tėstiniai leidiniai („Mokslo darbai“ ir pan.) — „Periodinių leidinių metraštyje“ ir analiziniu būdu „Žurnalų ir laikraščių straipsnių metraštyje“.

Tai daroma, vadovaujantis praktiniais sumetimais. Vieni skaitytojai į tokius leidinius gali žiūrėti kaip į knygas ir ieškoti jų „Knygų metraštyje“, kiti gali jų ieškoti specialios literatūros metraščiuose. Norint, kad tokie leidiniai būtų lengvai ir greitai surandami, jie atvaizduojami bendro pobūdžio metraštyje, kuris sudaromas, remiantis formaliu kriterijum — knyga, — ir dubliuojami specialiuose metraščiuose, kur jie jau patenka ne pagal savo išleidimo formą, o daugiau pagal paskirtį.

Registruojamos medžiagos atrankai daryti jokios rašytos instrukcijos Knygų rūmai neturi, ir čia vadovaujamosi sudarytojų nuožiūra ir nusišтовėjusia praktika. Stengiamasi registruoti viską, išskyrus visai smulkia ir neturinčią didesnės mokslinės ar praktinės reikšmės literatūrą.

Lyginant medžiagos atranką, daromą „Knygų metraštyje“, su atranka Visasąjunginių knygų rūmų leidžiamame metraštyje „Книжная летопись“, tenka konstatuoti, kad mūsų respublikoje ji daug mažesnė. Visasąjunginiai knygų rūmai tam tikros dalies medžiagos neregistruoja<sup>1</sup>, o mūsų Knygų rūmai registruoja beveik viską. Vis dėlto vienas kitas spaudinys į „Knygų metraštyje“ nepateko, o kai kurie buvo užregistruoti keleriais metais vėliau. Tai atsitiko dažniausiai dėl spaustuvų kaltės, kurios neatsiuntė Knygų rūmams privalomojo egzemplioriaus arba atsiuntė ne laiku. Tokie atsitikimai labiau būdingi pradiniam Knygų rūmų veiklos etapui, ir jie nėra masiški, o pasitaiko tik atskirais atvejais.

Dėl sutrikimų privalomojo egzemplioriaus sistemoje atsirado tam tikrų nesklandumų knygų registracijoje. Pavyzdžiui, dalis leidinių yra užregistruoti ne tais metais, kuriais jie išėjo, o tik sekančių metų metraštyje. Dėl to „Knygų metraščiui“ prirėkė papildymų. Jau 1955 metų pabaigoje Knygų rūmai numatė įvesti papildymus ir suregistruoti anksčiau praleistas knygas. 1956 metų pirmajame „Knygų metraščio“ numeryje pasirodė pirmieji 1940, 1941 metų papildymai. Sekančiuose numeriuose buvo skelbiami kitų metų papildymai. 1956—1960 metų laikotarpyje papildymuose buvo užregistruoti 99 spaudiniai, kurie reikiamu laiku nepateko į metraštyje. Minėti papildymai apima 1940—1958 metų literatūrą.

Įdomus faktas, kad papildymai apima labai vienerušę medžiagą, kurios Knygų rūmams laiku neatsiuntė spaustuvės. Pavyzdžiui, iš 1956 metų

<sup>1</sup> Зг. Инструкция по отбору материала для регистрации в органах государственной библиографии, М., 1958. 37 с.

metraščio trečiajame numeryje užregistruotų 33 vienetų penkiolika pozicijų sudaro autoreferatai. Kai kuriais metais papildymus sudaro vien tik autoreferatai. Antai iš trijų 1949 metų papildymų — trys autoreferatai, iš šešių 1950 m. — penki autoreferatai ir t. t. Iš to galima daryti išvadą, kad spaustuvės, bent iki 1956 metų, labai blogai siūsdavo Knygų rūmams autoreferatus. Taip pat 1958 m. „Spaudos metraščio“ trečiajame numeryje iš 12 pateiktų papildymų 10 leidinukų buvo išspausdinta provincijos spaustuvėse, kurios nepakankamai griežtai ir operatyviai vykdė privalomojo egzemplioriaus įstatymą. 1959 metų metraščio trečiajame numeryje pateikta septyniolika 1956 metų papildymų. Visi leidinukai skirti technikos saugumo klausimams, kurių apimtis yra 4—6 puslapiai; išspausdinti jie Trakų rajoninėje spaustuvėje. Taigi papildymus taip pat sudaro daugiausia smulki periferijos spaustuvių išleista medžiaga.

Pastebėtina, kad pateikiami „Knygų metraščio“ papildymai nėra kaip reikiant apiforminti, ir juos surasti daugybėje sąsiuvinii praktiškai tiesiog neįmanoma. Daugeliu atvejų papildymų skyrius neatsispindi nei bendrame metraščio turinyje, ir juos galima surasti tik atsitiktinai arba sklaidant visus metraščio numerius iš eilės. Taip pat labai nepatogu, kai, suradus kuriame nors numeryje papildymus, nežinoma, ar tai pirmieji papildymai, ar jie buvo pateikiami ir ankstesniuose tam tikrų metų numeriuose. Visiškai nenaudojamos nuorodos, kurios čia labai reikalingos. Paprasta lakoniška nuoroda atpalaiduotų nuo ilgų ir nereikalingų ieškojimų, tam tikru mastu susistemintų „Knygų metraščio“ papildymus. Registracinė bibliografija sudaro bazę vystyti visoms kitoms bibliografijos rūšims, ir bibliografai, sudarantieji specialias, temines ar įvairiausiais klausimais rekomendacines bibliografijos rodykles, turi rinkti medžiagą ne tik iš atitinkamų metų „Knygų metraščio“, bet taip pat ir iš tų metų papildymų. Kitaip būtų daroma neleistinų praleidimų ir spragų, o tai menkintų darbo kokybę. Knygų rūmai į papildymus žiūri kiek formaliai ir tuo apsunkina praktinį bibliografų darbą. Tačiau šis trūkumas ateityje gali būti lengvai ištaisytas.

### Medžiagos klasifikavimas

Registruojamoms knygoms klasifikuoti naudojama vadinamoji Visasąjunginių knygų rūmų klasifikacija, kuri specialiai buvo sudaroma registracinės bibliografijos poreikiams. Jos tikslai grynai praktiniai, bet tuo pat metu kai kurie skyriai gerai išspręsti teoriniu požiūriu. Šios klasifikacijos leidimų yra daug, ir kiekvienas jų, ypač 1935—1939 m., turi esminių skirtumų — juose padaryta nemažai papildymų bei pataisymų.

Reikalas sudaryti specialią klasifikaciją registracinės bibliografijos leidiniams iškilo todėl, kad nė viena Tarybų Sąjungoje žinoma sistema, tiek tėvyninė, tiek ir užsieninė, netiko sisteminti tarybinei literatūrai. Jas buvo sudarę buržuaziniai specialistai, ir jos turėjo labai didelių ideologinio ir praktinio pobūdžio trūkumų, dėl kurių nebuvo galima jų panaudoti tarybinio meto bibliografiniuose leidiniuose. Nuo 1921 metų tarybinėse masinėse bibliotekose naudota dešimtainė klasifikacija taip pat negalėjo patenkinti tarybinės bibliografijos reikalavimų. O laukti, kol bus sudaryta nauja tarybinė sistema, pagrįsta marksistine-leninine mokslų klasifikacija, ir iki tol medžiagą dėstyti abėcėline seka, praktiškai nebuvo galima. Todėl Visasąjunginiai knygų rūmai patys ėmėsi sudaryti klasifikaciją — pradžioje labai paprastą ir grynai praktinio pobūdžio. Metai iš metų ji buvo plečiama ir tobulinama, nes naujos klasifikacijos sudarymas smarkiai užsitęsė. Visasąjunginių knygų rūmų klasifikacija plačiai paplitusi registracinės bibliografijos ir kituose Knygų rūmų leidiniuose. Šiuo metu

ji turi 31 pagrindinį skyrių (klases)<sup>2</sup>. Sudaryti pagrindinių skyrių indeksams panaudoti romėniški skaitmenys. Pavyzdžiui: XXV. Filologija. Kalbos mokslas.

Pagrindiniai skyriai (klasės) savo ruožtu skirstosi dar į smulkesnius skyrius, kurių indeksai žymimi arabiškaisiais skaitmenimis. Pavyzdžiui: XXVI. Literatūros mokslas. Grožinė literatūra. Folkloras.

XXVI, 1. Literatūros teorija ir istorija. Literatūrinė kritika.

XXVI, 2. Grožinė literatūra.

XXVI, 3. Folkloras.

Kai kuriose klasėse (XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XXII, XXIV ir XXVI) skyriai dar skirstomi į poskyrius, kurie žymimi mažosiomis rusiškosios abėcėlės raidėmis. (Mūsų Knygų rūmai žymi lietuviškosios abėcėlės raidėmis.) Pavyzdžiui:

XV. Gamtos mokslai. Matematika.

XV, 2. Fizikos-matematikos mokslai.

XV, 2a. Bendrieji klausimai. Matematika.

XV, 2b. Astronomija ir t. t.

Pagrindinių skyrių seka teoriniu požiūriu neįdomi ir nėra pakankamo mokslinio lygio. Kokį nors logišką principą pagrindinių klasių išdėstyme sunku surasti. Ši Visasąjunginių knygų rūmų schema turi grynai praktinę paskirtį ir tinka daugiausia tik einamosios registracinės bibliografijos reikalams. Vertinant ją bibliotekinės klasifikacijos požiūriu, reikia pasakyti, kad jos indeksacija gana nepraktiška. Nėra sutartinių ženklų — indeksų smulkiau detalizuoti atskiriems poskyriams, romėniški ir arabiški skaitmenys, taip pat mažosios rusiškosios abėcėlės raidės indeksams sudaryti jau panaudotos. Po to vartoti didžiulius raides ar kitokį raidyną būtų visiškai nelogiška. Savaitiniuose metraščiuose klasifikacija yra pakankamai detali, betgi jos panaudojimas, leidžiant spaustines analizes žurnalų ir laikraščių straipsnių korteles, visiškai nepateisinamas. Jau per vienerius metus atitinkamos mokslo šakose susirenka daug straipsnių, ir tokia palyginti nedetali klasifikavimo schema negali patenkinti bibliografų ir skaitytojų praktinių poreikių. Dar blogesnė padėtis tose bibliotekose, kurios sudaro kartoteką už daugelį metų. Todėl bibliotekos priverstos arba atsisakyti nuo tokios kartotekos sudarymo, arba detalizuoti straipsnių klasifikavimą savo įėjomis; o tai užima daug laiko ir pareikalauja didelio bei sunkaus darbo. Nežiūrint nuolatinių bibliotekų nusiskundimų, Visasąjunginiai knygų rūmai iki šiol dar neatsisako naudoti šią schemą, leisdami spaustines analizes korteles. Be to, šios schemos su jos ribota ir nepraktiška indeksacija neįmanoma panaudoti, organizuojant bibliotekų parankinį bibliografinį aparatą — katalogus, kartotekas, fondų sudatymą ir kt.

Šią schemą naudoja ne tik Visasąjunginiai knygų rūmai, bet taip pat ir visų respublikų knygų rūmai. Pagal šią klasifikaciją sisteminama medžiaga ir Lietuvos TSR Knygų rūmų leidžiamuose metraščiuose, tame tarpe ir „Knygų metraštyje“.

Lietuvos TSR sąlygomis jos detalumo ribotumas nekomplikuoja darbo, nes registruojamos medžiagos kiekis tesudaro tik mažytę dalelę to, ką registruoja Visasąjunginiai knygų rūmai. Atvirkščiai, registruojant knygas, ji visa niekad nebuvo panaudota. Daugiausia apsiribojama tuo, kad išskiriami tik stambūs skyriai ir poskyriai. Skyreliai tesutinkami labai retai, bet ir tuomet nėra būtina juos išskirti.

Metraščio analizė rodo, kad 1947—1960 metų laikotarpyje klasifikavimo schema kitėjo. Tie pakeitimai dažniausiai susiję su naujais mokslo,

<sup>2</sup> Зг. Классификация литературы в органах государственной регистрационно-учетной библиографии. Изд. 3-е, испр. М., Всесоюз. книжная палата, 1961. 158 с.

technikos, visuomeninio gyvenimo laimėjimais. Suprantama, klasifikavimo schema, skirta sisteminti naujai išeinančiai literatūrai, negali atlikti nuo gyvenimo, nuo tų klausimų ir problemų, kurios nagrinėjamos klasifikuojamoje literatūroje. Sparčiai besivystantis ekonominis ir politinis šalies gyvenimas priverčia daryti pakitimų klasifikacijos schemoje. Tie pakitimai daugiausia pasireiškia tuo, kad tiksliau suformuluojamos rubrikos, išskiriami ir sudaromi nauji skyriai aktualiems visuomeninio gyvenimo, mokslo, technikos klausimams, išbraukiamos atgyvenusios rubrikos. Pakitimai dažniausiai liečia smulkius klasifikacijos skyrius, tuo tarpu pagrindiniai skyriai mažiau kitėjo, o vienas kitas pasitaikantis pakitimas susijęs su skyriaus formulavimo pakeitimu, siekiant suteikti jam tikslesnį pavadinimą ar kiek praplėsti jo turinio ribas. Taip, pavyzdžiui, atsitiko su VIII skyriumi. Pradžioje (1947 m.) jis vadinosi „Pasaulinė politika. Pasaulinė ekonomika“. 1949 metų metraščio Nr. 3 šio skyriaus pavadinimas pakeistas į „Tarptautiniai santykiai. Užsienio šalių ekonomika“. Nuo 1951 m. Nr. 2 jis vadinosi „Tarptautiniai santykiai. Užsienio šalių politinė ir ekonominė būklė“ ir 1954 m. Nr. 4 žodis „būklė“ pakeistas žodžiu „padėtis“. Panašių pakitimų skyrių pavadinimuose yra daug. Kai kurie jų buvo būtini. Antai Partijos XIX suvažiavime pakeitus partijos pavadinimą, II skyrius — „VKP(b)“ — 1952 metų Nr. 4 buvo pavadintas: „II. Tarybų Sąjungos Komunistų partija“

Tam, kad aiškesnis būtų klasifikacijos vystymosi ir pasikeitimų pobūdis, galima palyginti 1955 metų antrąjį lentelių leidimą<sup>3</sup> su 1961 metų trečiuoju leidimu<sup>4</sup>, kuriais mūsų Knygų rūmai tiesiogiai vadovaujasi savo darbe. Trečiajame leidime išskirta eilė naujų skyrių ir poskyrių, kurių nebuvo antrajame lentelių leidime. Pvz.: „VII, 4. Siuolaikinės buržuazinės ekonominės teorijos“; „XIV, 4g. Raketinė kariuomenė“; „XVIII, 7. Kosmonautika“ ir t. t. Esminių pakitimų padaryta skyriuose XXIV, 7, XXIV, 9 ir XXIV, 11. Tai buvo reikalinga, įvykdžius švietimo reformą Tarybų Sąjungoje. Buvo kitaip suformuluota dauguma rubrikų ir rubrikėlių. Štai keletas pavyzdžių, kaip tos pačios rubrikos buvo formuluojamos 1955 metų ir 1961 metų schemoje:

1955 metų schema	1961 metų schema
I, I Marksizmo-leninizmo klasikų kalai	Marksizmo-leninizmo kūrėjų veikalai
III Visasąjunginė Lenino Komunistinė Jaunimo Sąjunga	Visasąjunginė Lenino Komunistinė Jaunimo Sąjunga. Tarybinis jaunimas
VII, 2 Socializmo politinė ekonomija	Socialistinis gamybos būdas
XXIV, 7 Pradinis ir vidurinis mokslas	Bendrojo lavinimo mokykla
XV Kalbotyra	Filologija. Kalbotyra
XXVI, 1 Literatūros teorija ir istorija. Literatūrinė kritika	Literatūros mokslas ir t. t.

Be to, 1961 metų schemoje papildytas, patikslintas ir kai kur pakeistas rubrikų turinys, t. y. į atitinkamą rubriką įeinančių dalykų skaičius. Taip pat kai kuriuose skyriuose pakeisti chronologiniai literatūros klasifikavimo rėmai. Pavyzdžiui, skyriuose: „II, 4. TSKP istorija“; „VI, 4. TSRS istorija“ ir t. t. Pats gyvenimas — mokslo ir technikos vystymasis, ekonominiai ir politiniai įvykiai — reikalauja keisti ir vystyti klasifikaciją.

<sup>3</sup> Зг. Классификация литературы в органах государственной регистрационно-учетной библиографии. Изд. 2-е, испр. М., 1955. 140 с. (Всесоюз. книжная палата. Метод. материалы по государственной библиографической регистрации. Вып. XII).

<sup>4</sup> Зг. Классификация литературы в органах государственной регистрационно-учетной библиографии. Изд. 3-е, испр.

Kiekvienas naujas atradimas ar stambesnis įvykis politiniame bei kultūriname gyvenime atsispindi klasifikavimo schemoje ir tuo reikalauja keisti buvusią rubrikų struktūrą bei jų formulavimą. Kaip tik tai ir yra teigiamas kiekvienos klasifikacijos bruožas, o ypač tos, kuri naudojama einamosios registracinės bibliografijos darbuose.

Visi, net ir nežymūs klasifikacijos pakitimai atliekami centralizuotai. Savarankiškai tiek kitų respublikų, tiek ir Lietuvos TSR Knygų rūmai klasifikacijos nekeičia. Siekiant išlaikyti medžiagos klasifikavimo metodikos vienodumą visų sąjunginių respublikų registracinės bibliografijos leidiniuose, Visasąjunginiai knygų rūmai, padarę kokius nors pakeitimus klasifikacijos schemoje ar medžiagos klasifikavimo metodikoje, tuoj pat apie tai informuoja respublikų rūmus. Klasifikavimo srityje ypačingai jaučiamas metodinis Visasąjunginių knygų rūmų vadovavimas. Ir tai, be abejo, turi didelę valstybinę reikšmę. Medžiagos klasifikavimo vienodumas visuose valstybinės bibliografijos organuose suprastina jų praktinį panaudojimą ir palengvina stambių bibliotekų bei skaitytojų darbą. Vieninga klasifikavimo schema įgalina vienodais principais sudaryti Tarybų Sąjungoje išėjusių spaudinių statistiką bei padeda respublikiniams knygų rūmams keistis tarpusavyje kraštotyrinio pobūdžio medžiaga — tai rekomendavo dešimtas Knygų rūmų direktorių pasitarimas<sup>5</sup>.

Klasifikuojant medžiagą pagal Visasąjunginių knygų rūmų schemą, laikomasi bendrosios spaudinių klasifikavimo metodikos, tačiau daroma ir tam tikrų pataisų, būdingų registracinės bibliografijos leidiniams. Pavyzdžiui, naudojant šią schemą, rekomenduojama vadovautis registruojamos medžiagos kiekiu ir visų trijų pakopų rubrikas panaudoti tik tokiuose skyriuose, kuriuose susikaupia daug bibliografinių įrašų. Tačiau, norint palengvinti leidinių panaudojimą bibliografiniame-informaciniame darbe, klasifikacijos detalumo laipsnis neturi keistis, priklausomai nuo surinktos medžiagos kiekio atitinkamame numeryje. Kiekvienam leidiniui, pavyzdžiui, „Knygų metraščiui“, nustatomas vienodas schemos detalumas visiems numeriams. Šis momentas yra principinis. Jis suteikia darnumo ir vienodumo registracinės bibliografijos leidiniams ir palengvina suvestinių metraščių sudarymą.

Per eilę metų drauge su schemos vystymusi kitėjo ir jos panaudojimas detalumo atžvilgiu. Akivaizdumo dėlei paimekime 1950, 1955 ir 1960 metų schemas. 1950 m. „Knygų metraštyje“ į poskyrius buvo skirstomi šie skyriai: I, II, III, V, VI, VIII, IX, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XX, XXIV, XXVI, XXVIII, XXX. 1955 metais tarp tokių skyrių matome dar X, XXIII, XXVII, tačiau nėra XX. 1960 m. lyginant su 1950 m. prisidėjo VII ir XXVII,— iškrito XI, XVIII ir XX.

Be bendrų klasifikavimo principų, kiekviena mokslo šaka turi dar savitą, tik jai būdingą klasifikavimo metodiką. Šiame darbe neužsibrėžiama išnagrinėti atskirai kiekvienos mokslo šakos literatūros klasifikavimo metodus ir ypatumus. Prie išleidžiamų schemų yra pridėti detalūs metodiniai paaiškinimai, atskleidžiantieji schemas turinį ir aiškinantieji medžiagos klasifikavimo ir grupavimo atitinkamuose skyriuose principus. Čia tik norima pastebėti, kad drauge su schemos vystymusi, turinio ir struktūros pakitimais kitėjo ir spaudinių klasifikavimo metodika. Štai keletas pavyzdžių, kaip tie patys dalykai buvo klasifikuojami pagal antrąjį ir trečiąjį schemas leidimą:

<sup>5</sup> Зг. X совещание директоров книжных палат союзных и автономных республик. (20—30 ноября 1956 г.) Сборник материалов. М., Всесоюз. книжная палата, 1957, с. 119.

Dalyko pavadi mas	Klasifikacinis indeksas	
	Pagal 2-ąjį sche- mos leidimą (1955 m.)	Pagal 3-ąjį sche- mos leidimą (1961 m.)
Mokslas .....	V, 1	XXIV, 2
Komjaunuolai — Didžiojo Tėvynės karo parti- zantai .....	VI, 4	III, 3
Tarybinis jaunimas .....	IX, 1	III, 2
Kraštotyriųjų muziejų katalogai ir aprašymai	IX, 1	XXIV, 12
Mikrofilmavimas (bendrieji klausimai) .....	X, 3	XXVIII, 7
Atominė energija (bendrieji panaudojimo klau- simai) .....	XIII ir XV, 2e	XVI, 4k
Radioaktyvūs elementai	XV, 2e	XVI, 4k
Nesportiniai žaidimai	XXIII, 1	XXIV, 12
Patronatas	XXIV, 6	XIII, 3
Filatelija .....	XXIII, 1	XXIV, 12
Autoriaus teisė ir t. t. ....	XXX, 2	XIII, 2b

Šie klasifikavimo metodikos pakitimai yra esminiai. Į tai turėtų atkreipti dėmesį bibliografas bei skaitytojas. Kitokiu atveju, renkant medžiagą už kelerių metų laikotarpį, dalies medžiagos galima nerasti. Tai rodo, kaip labai svarbu yra laikytis vieningos medžiagos klasifikavimo metodikos ir kiek galint vengti klasifikavimo principų pakeitimų.

Atskirais atvejais, kur tai numato bendroji ir specialioji klasifikavimo metodika, kai spaudinys turi būti atvaizduotas keliuose skyriuose, vartojami nuorodiniai (dubletiniai) įrašai. Jie paprastai naudojami nepriklausomai nuo to, ar tame skyriuje yra pagrindiniai aprašai, ar jų nėra. Nuorodiniai įrašai nenaudojami tik tuose skyriuose, kur yra nuolatinė nuoroda į tą skyrių, kuriame įdėtas pagrindinis veikalo aprašas. Nuorodinių įrašų vartojimas turi didelę praktinę reikšmę. Jie padeda atskleisti registruojamų veikalų turinį ir palengvina susirasti medžiagos atitinkama tema bei klausimu.

Skyrių viduje, grynai praktiniais sumetimais, medžiaga pirmiausia skirstoma į dvi grupes: 1) lotyniškuoju šriftu išspausdinti leidiniai ir 2) rusiškuoju šriftu išspausdinti leidiniai. Šiose abiejose grupėse paprastai spausdiniai surašomi autorių bei antraščių abėcėlės seka. Knygos lietuvių, lenkų, vokiečių ir kitomis kalbomis — lietuviškosios abėcėlės tvarka, o knygos rusų kalba — rusiškosios abėcėlės tvarka. Tačiau tam tikra dalis medžiagos tiek vienoje, tiek ir kitoje grupėje iškeliami iš bendrosios abėcėlės ir sudedama skyriaus pradžioje. Šiai medžiagai priklauso: 1) Marksizmo-leninizmo kūrėjų veikalai ir 2) Visasąjunginių ir respublikinių, partinių ir tarybinių organų direktyvinė medžiaga.

Be to, vadovaujanciujų organizacijų medžiaga specialiuose skyriuose taip pat iškeliami prie bendrąją abėcėlę ir sudedama po 1 ir 2 punkte išvardintos literatūros.

Marksizmo-leninizmo kūrėjų veikalai sudedami tokia tvarka: a) K. Markso ir F. Engelso veikalai, b) K. Markso veikalai, c) F. Engelso veikalai, d) V. Lenino veikalai, e) Bendrieji K. Markso, F. Engelso ir V. Lenino veikalų rinkiniai.

Visasąjunginių ir respublikinių partinių ir tarybinių organų direktyvinė medžiaga dedama tokia tvarka: a) TSKP Programa ir Įstatai, b) Partijos suvažiavimų stenograminės ataskaitos ir medžiagos rinkiniai (atvirkščia chronologine tvarka), c) Atskiri partijos suvažiavimų nutarimai (pavadinimų abėcėlės seka), d) Atskiri TSKP CK nutarimai

(pavadinimų abėcėlės seka), e) Atskiri TSKP CK ir TSRS Ministrų Tarybos nutarimai (pavadinimų abėcėlės seka), f) Instruktyvinė ir kita TSKP CK medžiaga (pavadinimų abėcėlės seka), g) Partijos nutarimų ir instrukcijų rinkiniai (pavadinimų abėcėlės seka), h) TSRS Ministrų Tarybos nutarimai (pavadinimų abėcėlės seka), i) TSRS Aukščiausiosios Tarybos sesijų stenograminės ataskaitos ir medžiagos rinkiniai (atvirkščia chronologine seka), k) Atskiri įstatymai ir įsakai (pavadinimų abėcėlės seka), l) Įstatymų rinkiniai ir kodeksai (pavadinimų abėcėlės seka).

Kaip jau minėta, specialiuose skyriuose vadovaujančiųjų organų medžiaga taip pat iškeliami į priekį. Pavyzdžiui, III skyriuje — „Visasąjunginė Lenino Komunistinė Jaunimo Sąjunga. Tarybinis jaunimas“ iš bendrosios abėcėlės išskiriami VLKJS įstatai, Visasąjunginių suvažiavimų stenograminės ataskaitos ir nutarimai, VLKJS CK direktyvinė medžiaga, taip pat analogiška LLKJS medžiaga. Skyriuje „IX, 2 TSRS liaudies ūkis“ — iškeliami Centrinės statistikos valdybos pranešimai apie TSRS liaudies ūkio plano įvykdymą, o skyriuje „IX, 3 — atskirų respublikų, sričių, rajonų ir miestų komunistinė statyba ir ekonomika“ — Lietuvos TSR Statistikos valdybos pranešimai apie respublikos liaudies ūkio plano įvykdymą ir t. t.

Sitoks registruojamos medžiagos išdėstymas suteikia metraščiams rekomendacinį pobūdį. Pagrindinė ir svarbiausia medžiaga atitinkamu klausimu pabrėžiama, iškeliant ją prieš kitą, ir tuo ji pirmoje eilėje rekomenduojama skaitytojams.

Be registruojamų knygų suskirstymo kiekviename metraščio numeryje pagal Visasąjunginių knygų rūmų klasifikacijos schemą, prie kiekvienos knygos dar nurodytas dešimtainės klasifikacijos indeksas. Tai daroma todėl, kad nagrinėjama schema vartojama tik Knygų rūmų leidiniuose. Bibliotekos knygoms sisteminti ir sisteminiams katalogams sudaryti naudoja kurį nors dešimtainės klasifikacijos leidimą. Siekiant pakelti praktinę „Knygų metraščio“ reikšmę ir padėti bibliotekoms klasifikuoti knygas, po knygos aprašo nurodomas dešimtainės klasifikacijos indeksas.

Nuo „Knygų metraščio“ leidimo pradžios iki 1955 metų indeksai buvo nustatomi pagal N. Rusinovo<sup>6</sup> ir L. Tropovskio<sup>7</sup> dešimtainės klasifikacijos lenteles. Dvi klasifikacijos sistemos buvo vartojamos todėl, kad tiek viena, tiek ir antra negalėjo pilnutinai patenkinti nei registracinės bibliografijos, nei bibliotekų poreikių.

N. Rusinovo klasifikacija, viena iš smulkiausių dešimtainės klasifikacijos leidimų rusų kalba, turėjo stambių ideologinių trūkumų, kurie ypač pasireiškė, klasifikuojant visuomeninę-politinę literatūrą. I. Tropovskio lentelės buvo pritaikytos masinių bibliotekų katalogams, todėl buvo nedetalios, bet užtat labiau pritaikytos tarybinei literatūrai klasifikuoti ir žymiai aukštesnio ideologinio lygio. Todėl Tropovskio lentelės buvo panaudotos klasifikuoti filosofinei, marksistinei-lenininei literatūrai, medžiagai apie partiją ir komjaunimą ir t. t. Tuo tarpu kalbotyros, gamtos mokslų, technikos, medicinos, taip pat dalis visuomeninės-politinės literatūros buvo indeksuojama pagal N. Rusinovo lenteles. Šitaip darydavo ir stambiosios bibliotekos, sudarančios sisteminius katalogus. Taigi prie užregistruotų knygų pateikiami indeksai buvo pritaikyti stambioms universalioms bibliotekoms, kurių Lietuvoje, kaip žinoma, yra tik viena kita. Indeksavimo srityje mūsų Knygų rūmai sekė Visasąjunginiais knygų

<sup>6</sup> Зг. Русинов Н. В. Десятичная классификация книг. Таблицы и метод. указания. Под ред. Е. И. Шаурина. М., 1944. 104 с. (Всесоюз. книжная палата).

<sup>7</sup> Троповскис Л. В. Десямтаinė klasifikacija. Lietuvos TSR bibliotekoms pritaikytos lentelės. K., Valst. enc. žod. ir moksl. lit. 1-klas, 1947, 280 p.



rūmais, ir todėl pateikiami indeksai didesnės praktinės naudos respublikos bibliotekoms, jų fondų ir katalogų organizacijai neturėjo. Dėl didelio „Knygų metraščio“ vėlavimosi negalėjo pasinaudoti tais indeksais net tos kelios stambiosios respublikos bibliotekos, kurioms indeksų detalumas ir būtų buvęs suprantamas. Todėl ir jų rašymas tokiu pavidalu turėjo daugiau formalią, negu praktinę reikšmę.

Nuo 1955 metų, be smulkių dešimtainės klasifikacijos indeksų, toms knygoms, kurioms leidžiamos spaustinės kataloginės kortelės, buvo pradėta duoti klasifikacinius indeksus pagal „Rajoninės bibliotekos katalogo schemą“<sup>8</sup>. Pastarieji buvo spausdinami pusjuodžiu šriftu. Marksizmo-leninizmo kūrėjų veikalai ir literatūra apie juos buvo indeksuojama tik pagal „Rajoninės bibliotekos katalogo schemą“. Tais atvejais, kai indeksai sutapdavo, būdavo nurodomas tik vienas indeksas pusjuodžiu šriftu.

„Rajoninės bibliotekos katalogo schema“, kurią Knygų rūmai leido atskirais sąsiuvinukais, faktiškai yra ne kas kita, kaip vertimas klasifikacijos schemos, kuri buvo panaudota, leidžiant tipinio rajoninės bibliotekos katalogo antrąjį leidimą<sup>9</sup>.

Praėjus septyneriems metams po minėto tipinio katalogo išleidimo, atskira knyga rusų kalba buvo išleista klasifikacijos schema, naudojama tipiniuose kataloguose ir spaustinėse kortelėse<sup>10</sup>. Ši schema, lyginant ją su „Rajoninės bibliotekos katalogo schema“, buvo detalesnė, be to, dar labiau papildyta bei patikslinta. Lietuvos TSR Knygų rūmai spaustines korteles ir tuo pačiu „Knygų metraštyje“ registruojamas knygas, kurioms išleidžiamos kortelės, pradėjo indeksuoti pagal šią rusiškąją schemą. Deja, ši schema nebuvo išversta į lietuvių kalbą, ir mūsų respublikos bibliotekos ne tik kad neturi jokios naujesnės klasifikavimo schemos lietuvių kalba, bet netgi negali suprasti ir iššifruoti kortelėse ir metraštyje nurodomų indeksų reikšmės. Tokia padėtis labai nenormali, ir ją greičiau reikia ištaisyti — išversti 1960 metais išėjusias klasifikacijos lenteles<sup>11</sup>, sudarytas, remiantis L. Tropovskio dešimtaine klasifikacija ir minėta 1955 metų schema. Knygų rūmai knygoms indeksuoti, be minėtų dešimtainės klasifikacijos lentelių leidimų, tiek nustatydami smulkius indeksus, tiek stambius, pritaikytus masinėms bibliotekoms, dar vadovaujasi Visasąjunginių knygų rūmų leidžiamomis spaustinėmis kortelėmis ir indeksais, nurodytais žurnale „Knižnaja letopis“.

Nuo 1955 metų nurodomi indeksai, skirti masinėms bibliotekoms, atlieka teigiamą vaidmenį ir teikia rimtą pagalbą nedidelėms bibliotekoms, joms organizuojant fondus ir katalogus. Tačiau dėl metraščių vėlavimosi negalima jų pilnutinai panaudoti, ir jie atlieka tik antraeilę reikšmę — padeda redaguoti sisteminį katalogą.

Nors mūsų Knygų rūmai yra pasiekę neginčijamų laimėjimų klasifikavimo srityje, tačiau ir čia dar pastebima tam tikrų nesklandumų, nukrypimų ir nevienodumų. Atskirais atvejais jie būna dėl to, kad neturima vieningos nuomonės tais pačiais ir analogiškais klausimais. Nėra prasmės čia smulkiai suregistruoti visas klasifikavimo klaidėles. Tuos svyravimus ir nevienodumus labai ryškiai galima pastebėti, palyginus keletą pusjuodžiu šriftu atspausdintų metraščio indeksų su spaustinėse kortelėse pateikiamais indeksais.

<sup>8</sup> Rajoninės bibliotekos katalogo schema. V., 1954. (Lietuvos TSR Knygų rūmai).

<sup>9</sup> Зг. Типовой каталог районной библиотеки. М., Госкультпросветиздат, 1948. Отделы: 0, 1, 2, 3, 9. 312 с.; Отделы: 4, 7, 8. 308 с.; Отделы: 5 и 91. 188 с.; Отделы: 6, 61, 63. 306 с.

<sup>10</sup> Зг. Схема библиотечной классификации, применяемая в типовых каталогах и на печатных карточках для массовых библиотек. М., 1955. 144 с.

<sup>11</sup> Зг. Таблицы библиотечной классификации для массовых библиотек. Под редакцией З. И. Амбарцумяна. М., Всесоюз. книжная палата, 1960. 189 с.

Eil. Nr.	Knygos pavadinimas	Metraščio indeksas	Spaustinės kortelės indeksas
1	2	3	4
1	Chruščiovas N. S. Draugo N. Chruščiovo kalba Rumunijos darbi inų partijos III suvažiavime. V., 1960.	32U	3KU+327
2	Abramavičius F. ir Sausas L. Mirties nuosprendis. Dokum. apysaka. V., 1960.	L2+3KPI(TL)+ +9(TL)	L2+9(TL)1
3	Kultūros universiteto klausytojams. Rekomend. literatūros sąrašai. K., 1960.	016:8+0,16:7+ +8+7	011
4	Literatūra Tarybų Lietuvos dvidešimtmečiui. Katalogas. V., 1960.	016:33T5(TL)	016:33T5(TL)+ +33T5(TL)
5	Kočinas N. I. Ivanas Kulibinas. 1735—1818. V., 1959.	6(09)	6(09C)+R2
6	Krakauskaitė V. Jaunas pianistas. Muzikos m-kloms. D. I. K., 1959.	78	78(07)
7	Revizionizmas—svarbiausias pavojus. Straipsnių rinkinys. V., 1959.	3KU+1FB	3KI+1FB
8	Seinbergas M. Elgesio dėsniumai — pagrindas žmogų pažinti ir auklėti. V., 1959.	5A22	5A2.2+371.015
9	Vilniaus miesto darbo žmonių deputatų tarybos ir jos vykdomojo komiteto svarbesnių sprendimų rinkinys. V., 1959.	34T1	34T1(TL)
10	Budrys R. Eglės debesis šukuoja. V., 1959.	33T5(T2)1+L2	91(T2)+L2

Kaip matyti iš lentelės, kai kurių knygų indeksai skiriasi net ir iš esmės. Vienu atveju teisingiau yra suklasifikuota metraštyje (pavyzdžiui, 2, 3, 7, 10), kitu atveju — spaustinėse kortelėse (pavyzdžiui, 1, 4, 5, 6, 8 ir 9). Keisčiausiai atrodo tai, kad tiek metraščio indeksai pusjuodžiu šriftu, tiek indeksai kortelėse skiriami vienam ir tam pačiam tikslui — palengvinti masinėms bibliotekoms klasifikuoti knygas ir sudaryti sisteminius katalogus. Tačiau dažnokai jie skiriasi. Šitas reiškinys įneša painiavą, o kartais mažiau patyrusį bibliotekininką ir suklaidina.

Taip pat reikėtų suderinti pagalbinių rodiklių naudojimo metodiką metraštyje ir spaustinėse kortelėse. Penktajame pavyzdyje dalyko istorijai žymėti metraštis vartoja formos pagalbinį rodiklį (09), spaustinė kortelė — (09T). Šeštajame ir devintajame pavyzdyje metraštis iš viso nenaudoja pagalbinių rodiklių, tuo tarpu spaustinėse kortelėse spausdiniai suklasifikuoti detaliau, panaudojant formos ir geografinį pagalbinį rodiklį.

Reikia pažymėti, kad spausdinų klasifikavimo metodikos skirtumai pastebimi ne tik tarp metraščio ir spausdinų kortelių, bet visiškai vienarūšė medžiaga skirtingai klasifikuojama net ir tame pačiame metraščio numeryje. Pavyzdžiui, Lietuvos TSR Mokslų akademijos ir Partijos istorijos instituto prie LKP CK mokslinės sesijos, skirtos Lietuvos komunistų partijos ir 1918—1919 m. proletarinės revoliucijos Lietuvoje keturiasdešimtmečiui pažymėti, programa įdėta į du skyrius. „II, 4 Lietuvos Komunistų partijos istorija“ ir „VI, 4 Lietuvos TSR istorija“<sup>42</sup>. Tuo tarpu analogiška programa Vilniaus V. Kapsuko v. universiteto Mokslo personalo ir studentų mokslinės konferencijos, skirtos Lietuvos Komunistų partijos ir pirmosios proletarinės revoliucijos Lietuvoje keturiasdešimtmečiui paminėti, įdėta į skyrių „XXIV, 10 Aukštoji mokykla“<sup>43</sup>. Pirmuoju

<sup>42</sup> Žr. Spaudos metraštis, 1959, Nr. 1, p. 5 ir 7.

<sup>43</sup> Ten pat, p. 22.

atveju spaudinys klasifikuojamas pagal pranešimų tematiką, jų turinį, antruoju atveju prieita visiškai skirtingų požiūrių — kam tie pranešimai priklauso, kas juos skaito ir kur vyksta konferencija. Aišku, kad skirtingas požiūris į vienarūšę medžiagą, ją klasifikuojant, niekuo nepateisinamas ir visiškai nepageidautinas. Šiuo atveju ir Universiteto mokslinės konferencijos programa turėjo būti klasifikuojama pagal tematiką, o tik papildomai, nuorodinio aprašo pagalba galėjo būti atvaizduota skyriuje XXIV, 10. Tačiau tokiu atveju ir Mokslų akademijos sesijos programa papildomai turėtų būti atvaizduota skyriuje „XXIV, 2 Mokslas. Mokslo tiriamasis darbas“.

Pateikti pavyzdžiai rodo, kad spaudinių klasifikavimo metodikoje dar yra nevienodumų ir ją reikia toliau tobulinti. Įvairūs nukrypimai nuo bendros spaudinių klasifikavimo metodikos ir nevienodumai klaidina skaitytojus ir bibliografus, besinaudojančius „Spaudos metraščiu“, apsunkena medžiagos reikiamu klausimu suradimą. Kadangi medžiaga specialiu klausimu renkama, dažniausiai peržiūrint tik specialų skyrių, tai kai kurių leidinių iš viso galima nesurasti.

Nepakankamą rūpestingumą, žymint indeksus, rodo tai, kad visai eilei knygų, kuricms išleistos spaustinės kortelės ir prie kurių pažymėta, kad jos rekomenduojamos rajoninėms ir kaimo bibliotekoms (RB) (KB), nenurodyti indeksai pusuodžiu šriftu. Pavyzdžiui: „Spaudos metraštis“, 1958, Nr. 11, eil. Nr. 1867; 1959, Nr. 2, eil. Nr. 357; Nr. 3, eil. Nr. 421 ir t. t. Ruošiant ir redaguojant metrašį, reikėtų atidžiau pažiūrėti į registruojamus spaudinius ir vengti klasifikacijos netikslumų.

Atskirais atvejais pastebimas nesaikingas nuorodų vartojimas. Antai „Spaudos metraštis“, 1959 m. Nr. 3 po pozicijos 367 pateikiama tokia nuoroda: „Aničas, Jonas ir Noreikienė, Sigita. Lietuvos reikalų komisariato veikla 1917—1918 metais.— Žr. 368“ Kam reikalinga nuoroda, jeigu čia pat po ja sekanti pozicija yra pilnas to spaudinio aprašas? Abi šios pozicijos yra tame pačiame puslapyje, tame pačiame skyriuje „VI, 4 TSR istorija“, tik atskirtos rubrikėlės „Lietuvos TSR istorija“. Jeigu tie skyriai būtų toli vienas nuo kito, skirtų juos bent keli puslapiai, tokios nuorodos būtų visiškai pateisinamos ir reikalingos. Tačiau minėtu atveju, atrodo, pažiūrėta kiek formaliai. Analogiškų atvejų yra labai daug.

Antai 1959 m. Nr. 1, p. 7 seka vienas po kito du nuorodiniai aprašai. Kai kurie skyriai užpildomi vien tik nuorodiniais aprašais. Pavyzdžiui, 1959 m. Nr. 1 skyrius „IX, 1 TSRS komunistinė statyba. Bendrieji klausimai. Tarybinė demokratija“ užpildytas vien nuorodomis. Skyrelyje „Lietuvos TSR istorija“ yra tik vienas aprašas, o kitas pozicijas sudaro nuorodos ir t. t. Nuorodiniai aprašai tame pačiame puslapyje pasikartoja net po 2, 3 ir 4 kartus. Nuorodų vartojimo taisyklės, pritaikytas Visasąjunginių knygų rūmų metraščiams, kur registruojamos medžiagos yra daug daugiau, mūsų Knygų rūmai naudoja, atrodo, nekūrybiškai, stengdamiesi pilnutinai jas pritaikyti. Šiuo atžvilgiu reikėtų vadovautis konkrečiomis aplinkybėmis, medžiagos kiekiu ir taisyklės pritaikyti respublikos sąlygoms. Nereikalingas nuorodų vartojimas nepadaeda lengviau surasti medžiagą, o tik bereikalingai išpučia metrašį ir apsunkena naudojimąsi juo. Žinoma, nereikia nueiti ir į kitą kraštutinumą ir visiškai atsisakyti nuorodų. Prie šito darbo reikia prieiti kūrybiškai, vadovaujantis vien tik tuo, kad nuorodos turi padėti bei palengvinti surasti medžiagą. Taigi ten, kur šitas tikslas lengvai pasiekiamas be nuorodų, nereikia jų ir vartoti.

Kai kurie klasifikavimo trūkumai priklauso ne nuo Knygų rūmų, o nuo pačios Visasąjunginių knygų rūmų klasifikacinės sistemos netobulumo. Šiuo atžvilgiu labai ginčytinas yra skyrius „XXVII Vaikų literatūra“, kuris sujungia tiek mokslinę-populiariąją bei techninę literatūrą,

ties ir grožinę. Kadangi negalima nustatyti griežtos ribos tarp vaikų, jaunimo ir suaugusių literatūros, tai, klasifikuojant šią medžiagą, susidaro daug sunkumų, o dar didesni jie būna bibliografams ir bibliotekiniams, besinaudojantiems metraščiais. Atrodo, ši skyrių reikėtų reorganizuoti ir į klasifikuojamą medžiagą pažiūrėti labiau diferencijuotai. Ikimokyklinio ir jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų literatūra galima būtų palikti šitame skyriuje, o visą kitą klasifikuoti pagal tematiką. Jei manoma, kad bibliografijoje vadinamos vaikų literatūros kompleksas yra reikalingas, tai vyresniojo mokyklinio amžiaus vaikų literatūrą, kuri būtų klasifikuojama pagal tematiką, čia galima pavaizduoti nuorodinių aprašų pagalba. Šiuo metu gana keistokai atrodo tai, kad visa serija „Mokinių biblioteka“ ir kitos jaunimo knygos bei literatūra, skirta vyresnių klasių mokiniams, automatiškai patenka į vaikų literatūros skyrių ir surašoma drauge su ikimokyklinio amžiaus vaikų knygutėmis. Šis momentas labai apsunkina skaitytojus, ir, nustojus nuo 1961 metų prie kiekvieno metraščio numerio duoti abėcėlines autorių pavardžių rodykles, dažnai kai kurių knygelių visiškai nebesurandama metraštyje. Knygų rūmai, matyt, jausdami šitas negeroves, nuo 1959 metų nutarė tuo atveju, jeigu leidykla nenurodo, jog knyga skiriama vaikams, klasifikuoti ją pagal turinį. Žinoma, šitoks požiūris labai formalus ir dar labiau viską painioja. Štai 1958 m. išleisti knygai „Burtininkės išdaigos“<sup>14</sup> metraštyje nurodyti tokie indeksai: R2+T(latvių)+U(it.), o spaustinėje kortelėje — V.R2+V.T(latv.)+V.U(it.). Tai reiškia, kad spaustinės kortelės redakcija knygą traktuoja kaip vaikišką, o metraščio redakcija — kaip suaugusių.

Iš esmės skirtingi dalykai apjungiami skyriuje „XV, 4 Geologijos ir geografijos mokslai“. Čia suplakama ekonominė geografija, fizinė geografija, kelionių aprašymai, kraštotyra, geologija, petrografija, mineralogija, meteorologija, geochemija ir t. t. Tačiau minėti trūkumai išplaukia iš klasifikacijos sistemos, kuri vartojama registracinės bibliografijos organuose.

Apskritai, nežiūrint kai kurių klaidų ir nukrypimų nuo klasifikacijos metodikos, metraštyje atliekama knygų klasifikacija yra reikiamo lygio, daugumoje atitinka praktinius bibliotekų ir bibliografų poreikius. Tačiau mūsų gyvenimas, bibliotekų praktika nuolat reikalaus toliau tobulinti pačią klasifikaciją ir klasifikavimo metodiką.

### Aprašo klausimai

Registruojamos knygos aprašomos, vadovaujantis „Bendrinėmis spaudinių aprašo taisyklėmis“<sup>15</sup>, skirtomis mokslinėms bibliotekoms. Tačiau tiek pačios taisyklės, tiek ir aprašas yra praėję tam tikrą evoliuciją. 1947 metais, pradėjus leisti „Knygų metrašty“, aprašo taisyklės dar nebuvo patvirtintos ir išleistos, tačiau pagrindiniai aprašo principai buvo žinomi — mūsų Knygų rūmai turėjo taisyklių rankraščio vertimą. Be to, kai kurie momentai buvo imami iš „Bibliografinio aprašo taisyklių, vartojamų Visasąjunginių knygų rūmų leidiniuose“<sup>16</sup>. Registruojamas knygas stengiamasi charakterizuoti kuo išsamiau. Tuo tikslu naudojamas pilnas aprašas. Aprašo pilnumas ir tikslumas registracinėje bibliografijoje turi didelę reikšmę. Jis suteikia galimybių gauti įvairiausių žinių apie knygą, kurios reikalingos, sudarant spaudos statistiką, tiriant spaudos ir kultū-

<sup>14</sup> Žr. Spaudos metraštis, 1958. Nr. 12, p. 33.

<sup>15</sup> Единые правила описания произведений печати для библиотечных каталогов. Ч. 1. Описание книг. М., Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, 1949. 334 с.

<sup>16</sup> Правила библиографического описания в изданиях Всесоюзной книжной палаты. Под ред. Е. И. Шамурина. М., 1944. 89 с.

ros istoriją, poligrafijos problemas istoriniu, ekonominiu, meniniu ir kitais požiūriais. Pagaliau tos žinios reikalingos spaudiniui identifikuoti: jos charakterizuoja jį kaip poligrafinį vienetą. Todėl pilname apraše, be pagrindinių aprašo elementų, svarbu detaliai nurodyti visus leidinio ypatumus, puslapių skaičių (pažymint ir tuos puslapius, kuriuose spausdinami tik įvairūs skeibimai), spaustuvę, viršelio ir antraštinio lapo dailininkų pavardes, įrišimą ir t. t.

Mūsų Knygų rūmai, aprašydami knygas, pateikia šiuos duomenis: autorių (individualų arba kolektyvinių), antraštę, paantraštinius duomenis, išleidimo duomenis (leidimo vietą, leidyklą, spaustuvę, metus), formatą, kiekybinę charakteristiką, tiražą, kainą, pastabas, bibliografiją, privalomojo egzemplioriaus registracinį numerį (nuo 1958 m.—inventorinį numerį), indeksus, rekomendacinius ženklus (nuo 1955 m.), pagrindinių duomenų vertimą į rusų kalbą (nuo 1950 m.). Pavyzdžiai:

**Gudelis, V.** Geologijos ir fizinės geografijos terminų žodynas. [Rusų—lietuvių k.] V., Valst. polit. ir moksl. lit. I-kla, „Vaizdo“ sp., 1956. 220 p. 21 cm. (Lietuvos TSR Mokslų akad. Geol. ir geogr. in-tas). 1000 egz. Rb. 6,00. Įr.—Bibliogr.: p. 5—[56—1199] (RB)

Гуделис, В. Словарь геологических и физико-географических терминов. В., Госполитиздат, 1956. 55(03)+4R(03). 491.71—316.4=91.92:55+491.92—316.4=91.71:55+53(038)+[016.3]<sup>17</sup>

Nors knygos buvo aprašomos, sutinkamai su „Bendrinėmis taisyklėmis“, tačiau metraštyje kai kurių aprašo elementų rašymas skyrėsi. Buvo stengiamasi prastinti taisykles, bet kai kas ir papildyta, pavyzdžiui, nurodoma spaustuvė, pagrindiniai aprašo duomenys verčiami į rusų kalbą ir t. t. Šiame darbe neužsibrėžiama detaliai išnagrinėti visus aprašo elementus ir jų didesnius ar mažesnius pasikeitimus metų bėgyje, o bus apsiribota, tik nurodant pagrindinius aprašo skirtumus metraštyje nuo „Bendrinųjų taisyklių“ ir paliečiant kai kuriuos metodinius aprašo momentus.

Pradžioje esminis skirtumas tarp „Bendrinųjų taisyklių“ ir metraščio buvo autorinėje eilutėje — pavardžių rašyme. „Knygų metraštyje“ autorių pavardės buvo rašomos originalo kalba ir nurodomi pilni vardai, o vertimuose iš rusų kalbos, kurie tada sudarė daugumą literatūros, ir tėvavardžiai. Pvz.:

Marx, Karl; Erenburg, Ilja Grigorjevič; Aeschylus; Longfellow, Henry Wadsworth ir t. t.

Siame laikotarpyje aprašo taisyklėse buvo dar gana daug formalizmo. Dėl verstinių knygų autorių pavardžių „originalinimo“ atsirado daugybė nereikšmingų ir nereikalingų pastabų. Po kiekvieno aprašo, kur tik pavardės užrašymas šiek tiek skyrėsi nuo jos užrašymo knygoje, buvo duodamos tokio pobūdžio pastabos: „Prieš antr. aut.“ Pavyzdžiui:

Aprašo autorinė eilutė	Pastabos
Lenin, Vladimir Iljič Liapin, Andrej Pavlovič	Prieš antr. aut.: V. I. Leninas Prieš antr. aut.: A. P. Liapinas. ekonominių mokslų känd.
Vyčas, Antanas Dovydaitis, Jonas	Prieš antr. aut.: dipl. agr. A. Vyčas Prieš antr. aut.: Jonas Dovydaitis

Suprantama, kad tokio tipo pastabos aprašą tik apkraudavo nereikalingu balastu, nieko neduodavo knygos charakteristikai, ir iš bibliografo pareikalavdavo daug brangaus laiko ir kruopštaus darbo. Nei skaityto-

<sup>17</sup> Zr. Knygų metraštis, 1956, Nr. 3, p. 15.

jui, nei bibliografiui tokios žinios, kad knygoje pirma parašytas vardas (Jonas Dovydaitis), o ne pavardė (Dovydaitis Jonas), kaip tai padaryta apraše, nereikalingos. Pavardžių „originalinimas“ iš dalies buvo perimtas iš buržuazinio laikotarpio registracinės bibliografijos. „Bibliografijos žinios“ šitą pavardžių užrašymo būdą vartodavo, bet tuo metu dauguma verstinių knygų autorių taip pat buvo rašomi originalo kalba. Be to, ten tokie atvejai dažniausiai nepareikalavdavo pastabų apraše.

Daug formalizmo buvo ir pačiose „Bendrinėse spaudinių aprašo taisyklėse“<sup>18</sup>. Pavyzdžiui, Jose nepakankamai atsizvelgta į tuometinės tarybinės knygos tematiką ir ypatumus, daug neaiškumų ir dirbtinumo, panaudojant kolektyvinį autorių, nustatant aprašo šaltinį, vartojant pastabas, skliaustelius ir t. t.

Didelį vaidmenį, pritaikant „Bendrinės spaudinių aprašo taisyklės“ registracinės bibliografijos leidiniams, suvaidino Sąjunginių ir autonominių respublikų knygų rūmų direktorių IX pasitarimas, įvykęs 1949 metų gruodžio mėn. Maskvoje. Šiame pasitarime buvo išklaustyti specialus pranešimas „Apie „Bendrinųjų spaudinių aprašo taisyklių bibliotekiniams katalogams“ pritaikymą Knygų rūmų leidiniuose“<sup>19</sup>. Oficialiai buvo pripažinta, jog registracinės bibliografijos leidiniuose tam, kad lengviau juos galima būtų panaudoti bibliografiniame-informaciniame bibliotekų darbe, spaudinių aprašą tikslingiausia atlikti sutinkamai su pagrindiniais „Bendrinųjų spaudinių aprašo taisyklių“ principais. Buvo pažymėta, kad būtina įvesti vieningus aprašo principus visuose registracinės bibliografijos leidiniuose, kuriuos leidžia Knygų rūmai. Ypač vieningų principų buvo reikalaujama vadinamojoje autorinėje eilutėje — laikytis vienodumo tais atvejais, kada aprašoma iš autoriaus ir kada iš antraštės. Taip pat nutarta nustatyti vienodą minimumą žinių (aprašo elementai), kurios turi būti kiekviename bibliografiniame apraše, ir jų pateikimo seką. Tuo tarpu tokie klausimai, kaip aprašo techniškas apiforminimas, jo detalumo laipsnis, anotavimas, santrumpų vartojimas ir kt., sprendžiami priklausomai nuo rodyklės apimtys, jos pobūdžio, sudarymo (sistemine, dalykine, abėcėline) ir paskirties.

Be to, atsizvelgiant į registracinės bibliografijos leidinių specifiką, nutarta padaryti kai kurių aprašo suprastinimų ir kai kurių papildymų, palyginus su „Bendrinėmis spaudinių aprašo taisyklėmis“. Antai:

1. Sumažinti pastabų tipo „Prieš antr. aut.“ vartojimą, atsisakius pilna forma rašyti autorių vardus ir nurodinėti jų mokslinius laipsnius, užimamas pareigas ir t. t.

2. Apriboti kolektyvinio autoriaus panaudojimo atvejus. Visai jo nenaudoti analizinės bibliografijos leidiniuose.

3. Atsisakyti nuo kampinių skliaustelių. Vartoti tik laužtinius ir apvalius ir t. t.

Po dvejų metų, 1951 m., Visasąjunginiai knygų rūmai išleido smulkius metodinius nurodymus<sup>20</sup> apie Knygų rūmų direktorių IX pasitarime priimtus „Bendrinųjų taisyklių“ pakeitimus, kuriais savo darbe vadovavosi ir Lietuvos TSR Knygų rūmai.

<sup>18</sup> Зг. Ефимова А. С. и Масанов Ю. И. О некоторых недостатках в разработке методов описания книг.—Сов. библиография, 1951, вып. 1(31), с. 3—11; Брискман М. А. О единых правилах описаний произведений печати.—Сов. библиография, 1951, вып. 1(31), с. 12—24.

<sup>19</sup> Зг. Резолюции и положения, принятые IX совещанием директоров книжных палат союзных и автономных республик. (15—19 декабря 1949 г.) М., Всесоюз. книжная палата, 1950, с. 9.

<sup>20</sup> Зг. Методические указания по библиографическому описанию книг в «Книжной летописи» и на печатных карточках централизованной каталогизации. М., 1951, с. 40.

Sio pasitarimo įtakoje, taip pat ryšium su dideliais sunkumais, nustatant autorių pilnus vardus ir tėvavardžius, 1950 metais „Knygų metraštyje“ pradedami rašyti tik inicialai. Tais pačiais metais žymiai mažiau imama naudoti ir formalių pastabų „Prieš antr. aut.“ Buvo atsisakyta žymėti pastabas apie tokius autorius, kurių pavardė ir vardas sukeisti tik vietomis. Tačiau jeigu prie pavardės buvo nurodytas titulas, užimamos pareigos, mokslo laipsnis ir pan., tai pastabose buvo atžymima. Taip pat išliko pastabos apie verstinių knygų autorius, nes autorinėje eilutėje jos dar buvo rašomos originalo kalba, o pastabose buvo nurodoma taip, kaip knygoje. Tik 1951 metais buvo atsisakyta pavardes rašyti originalo kalba ir pereita prie sulietuvinotos formos. Kitaip tariant, pavardes pradėta rašyti tokiu pavidalu, kaip tai nurodyta registruojamose knygoje.

Atsisakyti nuo autorių pavardžių „originalinimo“ ir su tuo susijusių formalių pastabų vartojimo vertė kelios aplinkybės. Viena, tai sunkumai, nustatant, kaip pavardės rašomos originalo kalba, nes knygoje paprastai to nebūdavo parašyta, ir, antra vertus, siekimas įvesti vieningą aprašo metodiką visų respublikų registracinės bibliografijos leidiniuose. Pavardžių originalinimas su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis neišvengiamai atsiliepė kai kurių bibliotekų katalogų organizacijai. Ir šiandien, kai jau nei metraštyje, nei spausdinėse kortelėse verstinių knygų autorių pavardės nerašomos originalo kalba, Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinė biblioteka, rašydama pavardes, laikosi originalo kalbos. Tai daroma metraščių įtakoje, tačiau atsisakyti tokio rašymo ir šiuo metu nesiryžtama, nes tam reikalingas didelis rekatologavimo darbas. Ir todėl abėcėlinis katalogas perkrautas formaliomis nuorodomis, tokiomis kaip Šolochovas M. žr. Šolochov M., Šekspyras V. žr. Shakespeare W. ir t. t., o spaustinėse kortelėse skatomos arba braukiamos sulietuvinėtų pavardžių galūnės.

1950 metais aprašas buvo papildytas naujomis žiniomis. Lietuviškų ir lenkiškų knygų autorius, antraštė, taip pat leidimo vieta ir metai (nuo 1953 m.— ir leidykla) buvo pradėta versti į rusų kalbą.

Pagrindinių elementų vertimas į rusų kalbą praplėtė metraščio panaudojimo galimybes. „Knygų metraštis“ įgavo visasąjunginę ir tarptautinę reikšmę. Juo galėjo pasinaudoti visų TSRS tautų, taip pat ir užsienio skaitytojai. Sis, kad ir nedidelis, aprašo papildymas smarkiai pakėlė metraščio vertę ir praplėtė jo panaudojimo ribas. Tačiau nebuvo būtina nurodyti knygos išleidimo vietą ir metus. Šie duomenys buvo aiškūs bei suprantami iš aprašo, taip pat iš paties metraščio ir nežinančiams lietuvių kalbos. Greičiausiai dėl tos priežasties nuo 1957 metų rusiškame vertime buvo atsisakyta žymėti leidybinius duomenis.

Metai iš metų medžiagos aprašas darėsi vis išsamesnis, tikslesnis, vis daugiau buvo atsisakoma nereikalingų pastabų, skliaustų, taškų, kablelių, ir aprašas įgudavo vis daugiau vientisumo ir vienodumo bruožų. Smarkiai buvo sumažinti kolektyvinio autoriaus panaudojimo atvejai.

Aprašo tobulėjimui nemažos reikšmės turėjo pagalbinių metodinių priemonių paruošimas ir jų išleidimas. 1953 metais išėjo iš spaudos LTSR Knygų rūmuose paruoštos „Bendrinės spaudinių aprašo taisyklės masinių bibliotekų katalogams ir bibliografinėms rodyklėms“<sup>21</sup>. Tai analogiškų taisyklių rusų kalba pritaikymas Lietuvos TSR sąlygomis. Tais pačiais metais pasirodė „Žodžių trumpinimo spaudinių apraše taisyklės“<sup>22</sup> ir

<sup>21</sup> Bendrinės spaudinių aprašo taisyklės masinių bibliotekų katalogams ir bibliografinėms rodyklėms. V., Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1955. 201 p.

<sup>22</sup> Žodžių trumpinimo spaudinių apraše taisyklės ir santrumpų sąrašas. V., Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1955. 35 p.

1961 metais — „Didžiųjų raidžių spaudinių apraše rašymo taisyklės“<sup>23</sup>, nors pastarosios buvo paruoštos jau prieš keletą metų. Šių metodinių leidinių aprašo klausimais paruošimas teigiamai atsiliepė į aprašo suvienodinimo problemą.

1955 metais aprašas buvo papildytas dar dviem naujais elementais: dešimtainės klasifikacijos indeksu, išspausdinamu pusjuodžiu šriftu ir skiriamu masinėms bibliotekoms, ir rekomendaciniais ženklais — RB, KB, VB, kurie parodo, kokiai bibliotekai rekomenduojama atitinkama knyga (RB — rajoninei bibliotekai, KB — kaimo bibliotekai ir VB — vaikų bibliotekai). Emus naudoti apraše indeksus masinėms bibliotekoms ir rekomendacinius ženklus, „Knygų metraštis“ tapo artimesnis masinių bibliotekų darbui, suteikė joms rimtą ir autoritetingą pagalbą fondų komplektavimo ir literatūros klasifikavimo srityje.

1957 metais Knygų rūmai tam tikra prasme grįžo prie 1949 m. praktikos — autorių vardus (o vertiniuose iš tų kalbų, kuriose priimta žymėti du vardai) ir tėvavardžius vėl pradėta rašyti pilnus.

1958 metais įvyko nežymių, tačiau turinčių praktinę reikšmę aprašo pakitimų. Iki 1957 metų pabaigos kiekvienos „Knygų metraštyje“ registruojamos knygos aprašo gale laužtiniuose skliausteliuose buvo duodamas metinis registracinis privalomojo egzemplioriaus numeris. Darbo praktikai parodžius, kad šis numeris didesnės reikšmės neturi, nuo 1958 metų pradžios apraše jis pakeičiamas inventoriniu numeriu, parodančiu knygos vietą knygų saugykloje. Tai palengvina surasti užregistruotą leidinį, ir metraštis įgauna savotišką knyginio sisteminio katalogo pobūdį. Be to, registruojant daugiatomių, tęstinių veikalų sekančius tomus, knygas, sąsiuvinius ir pan., aprašo pastaboje pradėta nurodyti, kurių metų, kuriame numeryje ir kuriuo įrašu buvo užregistruotas „Knygų metraštyje“ I-asis tomas. Tai palengvina surasti dažniausiai ne vienu metu ir ne vienoje vietoje užregistruotus atskirus daugiatomių veikalų tomus.

Taip pat bibliografiniam-informaciniam darbui palengvinti nebe pirmą kartą leidžiamais veikalams pradėta nurodyti leidimą. Tai daroma ir tuo atveju, kai knygoje leidimas nepažymėtas. Leisdamos tarybinio laikotarpio knygų naujus pakartotinius leidimus, respublikinės leidyklos dažniausiai nurodo ir leidimo eilės skaičių. Tačiau šios praktikos nesilaikoma, pakartotinai leidžiant grožinės literatūros veikalus, o ypač tuos, kurie pirmą kartą pasirodė iktarybiniais laikais, ir skaitytojui dažnai būdavo sunku ir visai neįmanoma susivokti, ar tie veikalai pasirodo pirmą kartą, ar jų kelias į skaitytoją prasidėjo praėityje. Šiuo metu nedidelis aprašo papildymas teigiamai išsprendė šį klausimą.

1959 metais išėjo antrasis „Bendrinių spaudinių aprašo taisyklių“<sup>24</sup> leidimas. Nuo 1961 metų knygos pradėtos aprašyti pagal minimas taisykles su kai kuriais Visasąjunginių ir Lietuvos TSR Knygų rūmų priimtais pakeitimais. Pakeitimai daromi nežymūs ir daugiausia siekiant suprastinti taisykles, tačiau jų susidaro nemažai. Šiuo metu pakitimai dar neužfiksuoti, o ateityje numatoma sudaryti metodinę pakeitimų kartoteką.

Sunkiausias ir sudėtingiausias klausimas, aprašant knygas, tai kolektyvinio autoriaus panaudojimo atvejai. Tiek bibliotekų praktikoje, tiek registracinės bibliografinės leidiniuose kolektyvinis autorius sudaro didžiausią problemą. Nepakankamai aiškiai šis klausimas išdėstytas ir „Bendrinėse spaudinių aprašo taisyklėse“. Dar daug formalizmo ir dirbtinumo, taikant aprašą iš kolektyvo. Pavyzdžiui, įvairiausios instrukcijos, nuro-

<sup>23</sup> Didžiųjų raidžių spaudinių apraše rašymo taisyklės. V., 1961. 27 p.

<sup>24</sup> Единые правила описания произведений печати для библиотечных каталогов. Ч. I. Вып. I. Описание книг. 2-е изд., испр. и доп. М., 1959. 669 с.



dymai, taisyklės ir t. t. aprašomos tai iš kolektyvo, tai iš antraštės. Štai instrukcijos aprašo pavyzdys pagal kolektyvinį autorių:

**TSRS. Vyriausioji valst. draudimo valdyba.** Apie draudėjų sveikatos patikrinimo tvarką. 1956 m. gruod. 11 d. instrukcija Nr. 446. [Patv. TSRS Finansų m-jos 1956 XII 11]. V., Laikr. ir žurn. I-kla ir sp., 1957. 51 p. 20 cm. (TSRS Finansų m-ja. Vyr. valst. draudimo v-ba)<sup>25</sup>.

Panaši Miškų ūkio ir miško pramonės ministerijos instrukcija tame pačiame metraščio numeryje aprašyta iš antraštės:

**Miško cheminės žaliavos paruošimo TSRS miškuose instrukcija.** Patv. TSRS Žemės ūkio m-jos 1956 IX 27. [Vertė A. Smalstys]. V., Laikr. ir žurn. I-kla ir sp., 1957. 27 p. 20 cm. (Lietuvos TSR Miškų ūkio ir miško pramonės m-ja)<sup>26</sup>.

Tokių nenuoseklumų yra nemažai. Pasirodo, tai, ar aprašą pradėti iš kolektyvo pavadinimo, ar iš antraštės, nulemia visiškai nereikšmingas dalykas — instrukcijos numeris. Numeruotos instrukcijos aprašomos iš kolektyvinio autoriaus, o nenumeruotos paprastai iš antraštės. Jeigu ta pati įstaiga ir tuo pačiu reikalu išleido vieną instrukciją su numeriu, kitą — be jo, tai jos bus aprašytos skirtingai. Laikymasis tokių formalių principų, aprašant instrukcijas, nurodymus, taisykles ir kitą analoginę medžiagą, įneša nemaža painiavos ir nesupratimų.

Metai iš metų vis mažinama spaudinių kategorijų, kurie buvo aprašomi iš kolektyvinio autoriaus. Tai ryškiai matyti, ir sklaidant „Knygų metraščių“. Tačiau dar yra nemažai spręstinių klausimų. Atrodo, reikėtų kolektyvinio autoriaus panaudojimo atvejus apriboti iki minimumo. Atsisakyti laikinų ir vienkartinų kolektyvų (Užvenčio rajono sportinio aktyvo pasitarimas. Užventis. 1958<sup>27</sup>; Mokslinė metodinė konferencija pradinio mokymo ir mokytojų su aukštesniu mokslu rengimo pradinėms klasioms klausimais. Šiauliai. 1959<sup>28</sup>; Ukmergės raj. Žemės ūkio darbuotojų sąskrydis. 1959<sup>29</sup> ir t. t.), kolektyvų, sistemingai neduodančių spaudos produkcijos, t. y. atsitiktinių kolektyvų (Lenino v. kolūkis. Sakių raj.<sup>30</sup>; Žagarės miesto telefono stotis<sup>31</sup>; Vilniaus mėsos kombinatas<sup>32</sup> ir t. t.). Taip pat vargu ar tikslinga iš kolektyvinio autoriaus aprašinėti smulkias keturių, aštuonių, dešimties ir t. t. puslapių programas, nuostatus ir pan. Pavyzdžiui, aprašant aštuonių puslapių leidinuką „«Tiesos» taurės futbolo turnyras. Varžybų nuostatai“, iškeliamas kolektyvas — „«Tiesos» taurės futbolo turnyras. 1959“<sup>33</sup>. Arba taip pat aštuonių puslapių knygutė „Panevėžio rajono 1959 metų spartakiados nuostatai“ aprašoma taip:

Panevėžio raj. Spartakiada 1959. Panevėžio rajono 1959 m. spartakiados nuostatai. [Panevėžys], Rajoninė spaustuvė [1959]. 8 p.<sup>34</sup>

Šiuo metu „Knygų metraštyje“ kolektyvinis autorius taikomas gana nevienodai ir, atrodo, per plačiai.

Metraštyje pastebima nukrypimų nuo priimtų taisyklių. Aprašo metodikos nevienodumą galima pailiustruoti šiais pavyzdžiais:

**Piniginis darbo apmokėjimas kolūkiuose.** (Rekomendacijos). V., Valst. polit. ir moksl. lit. I-kla, „Pergalės“ sp., 1960, 55 p. 20 cm. 6.000 egz. 70 k.— Antr. lapo kt. pusėje aut.: A. Choiavkinas, A. Martinėnas ir F. Romanovičius.<sup>35</sup>

<sup>25</sup> Knygų metraštis, 1957, Nr 11, p. 8.

<sup>26</sup> Ten pat, p. 13.

<sup>27</sup> Spaudos metraštis, 1958, Nr 9, p. 18.

<sup>28</sup> Spaudos metraštis, 1959, Nr 6, p. 28.

<sup>29</sup> Ten pat, p. 21.

<sup>30</sup> Ten pat, p. 20.

<sup>31</sup> Ten pat, p. 23.

<sup>32</sup> Spaudos metraštis, 1961, Nr 1, p. 1.

<sup>33</sup> Spaudos metraštis, 1959, Nr 6, p. 27.

<sup>34</sup> Ten pat.

<sup>35</sup> Spaudos metraštis, 1961, Nr 1, p. 14.

**Pričinauskas, Juozas.** Už vieningą darbo apmokėjimo sistemą žemės ūkyje. V., Laikr. ir žurn. I-kl. ir sp., 1960. 35 p. 20 cm. (Lietuvos TSR Žemės ūkio in-ja). 5.000 egz. 55 kp.— Autorius nurodytas p. 3.<sup>36</sup>

Kaip matyti iš pastabų, pateiktų po aprašo, tiek vienos, tiek ir antros knygos autoriai knygoje nurodyti. Tačiau viena knyga aprašyta iš anrašės, kita iš autoriaus. Pirmajame pavyzdyje autoriai nurodyti kitoje anraštinio lapo pusėje ir į aprašo autorinę eilutę nepateko. Antrajame— trečiajame puslapyje į aprašo autorinę eilutę pateko. Šių dviejų knygų nevienodą aprašą galima paaiškinti tik tuo, kad dar nėra vieningų aprašo principų, ir kartais turi io ir formos atžvilgiu vienoda literatūra aprašo- ma skirtingai.

Analizuojant knygų aprašą, taip pat pastebima faktinių klaidų. Jų tarpe nemažą procentą sudaro korektūrinio pobūdžio netikslumai. Pavyzdžiui, iškraipomos autorių pavardės:

<b>Parašyta</b>	<b>turi būti</b>
Duknys V. <sup>37</sup>	Dauknys V.
Baldyka P. <sup>38</sup>	Bladyka P.
Ambrazaitienė B. <sup>39</sup>	Ambrozaitienė B.
Kalwaitis L. <sup>40</sup>	Kalwialis L. ir t. t.

Analogiškų klaidų yra anraščių ir kitų aprašo elementų parašyme. Antai:

<b>Parašyta</b>	<b>turi būti</b>
apie 1905 metų revoliuciją Lietuvoje <sup>41</sup>	apie 1905 metų revoliuciją Latvijoje
Resp. liaudies kūrybos namai <sup>42</sup>	Resp. san. švietimo namai
Lietuvos TSR Ministrų Tarybos nutarimas 1958 m. vas. 28 d. Nr 87 <sup>43</sup>	Lietuvos TSR Ministrų Tarybos ir Lietuvos resp. profsąjungų tarybos nutarimas... ir t. t.

Reikia pastebėti, kad tokio pobūdžio aprašo netikslumų metai iš metų mažėja.

Registracinės bibliografijos leidiniuose iš pažiūros ir nedidelė klaidė turi esminės reikšmės ir gali suklaidinti skaitytoją. Nuo 1959 metų Knygų rūmai pradėjo spausdinti pastebėtų klaidų atitaisymus. Tačiau jie dedami gana nesistemiškai ir neapima visų pasitaikiusių netikslumų.

Pasitaikantieji nevienodumai rodo, kad aprašo metodikos klausimams Knygų rūmai ir toliau turi skirti daug dėmesio. Spaudinių aprašas turi būti tobulinamas, šalinant vis dar pastebimą formalizmą, nekūrybišką taisyklių interpretavimą. Reikia pasiekti, kad vienos rūšies spaudiniai būtų vienodai aprašomi. Tobulinant taisykles ir vienodinant aprašą, reikia atsiminti, kad aprašo taisyklių dažnai keisti negalima. Šiuo metu aprašas yra daug judresnis metraščiuose negu bibliotekų kataloguose. Pažiūrėję, kiek aprašo taisyklės pasikeitė metraščiuose ir kiek kurios nors stambesnės bibliotekos kataloguose, pastebėsime, kad metraščiuose jos pasikeitė daug labiau. Bibliotekos aprašo principus keičia retai, nes kiekvienas naujas pakeitimas reikalauja rekataloguoti daug anksčiau sutvarkytų knygų. Tuo tarpu Knygų rūmai su niekuo nesusieti, laisvai keičia aprašo taisykles.

<sup>36</sup> Spaudos metraštis, 1961, Nr 1, p. 14.

<sup>37</sup> Spaudos metraštis, 1958, Nr 4 p. 58.

<sup>38</sup> Spaudos metraštis, 1958, Nr 5, p. 88.

<sup>39</sup> Spaudos metraštis, 1958, Nr 7, p. 14.

<sup>40</sup> Spaudos metraštis, 1958, Nr 6, p. 92.

<sup>41</sup> Ten pat, p. 113.

<sup>42</sup> Spaudos metraštis, 1958, Nr 4, p. 18.

<sup>43</sup> Ten pat, p. 10.

Reikia kiek galima labiau suvienodinti pagrindinius aprašo principus registracinės bibliografijos leidiniuose ir bibliotekų kataloguose. Skaitytojas apie vieną ar kitą leidinį dažnai pirmiausia sužino iš bibliografijos, ir ta tvarka, kaip yra parašyta bibliografijoje, jis jį užsisako ir ieško kataloguose. Todėl tuo atveju, kai registracinės bibliografijos leidinių aprašai skiriasi nuo tų spaudinių aprašo kataloguose, tai sudaro didelių sunkumų skaitytojams. Knygų rūmai ir stambios respublikos bibliotekos visus aprašo taisyklių pakeitimus turėtų svarstyti bendrai, glaudžiai bendradarbiaudami tarpusavyje. Tik tokiu būdu aprašo principai bus vienodi ne tik bibliografiniuose leidiniuose, bet ir kataloguose. Ta kryptim reikėtų dar daug ką padaryti. Šiuo metu netgi nėra jokios informacijos apie aprašo pakeitimus metraščiuose. Knygų rūmai labai daug padarė aprašo srityje, pasiekė didelių laimėjimų, tapo metodiniu spaudinių aprašo centru respublikoje, tačiau spręstinių problemų ir taisytinių dalykų dar yra.

### Pagalbinės rodyklės

Pagalbinės rodyklės palengvina surasti reikiamą medžiagą. Mokslinės knygos, įvairūs informaciniai leidiniai bei žinynai dažnai aprūpinami įvairiomis pagalbinėmis rodyklėmis. Ypač pagalbinės rodyklės paplitusios bibliografiniuose leidiniuose, kur pati medžiaga ir jos išdėstymo specifika būtina reikalauja pagalbinio aparato. Žinomas tarybinis bibliografas prof. J. Šamurinas rašė: „Pagalbinės rodyklės bibliografiniuose leidiniuose turi milžinišką reikšmę... Bibliografinis veikalas be pagalbinio aparato nustoja 50 proc., o kartais ir daugiau savo praktinės reikšmės“<sup>44</sup>.

Visiškai suprantama, kodėl Knygų rūmai nuo pat pirmųjų savo leidinių daug dėmesio skiria pagalbinėms rodyklėms. Šis klausimas dažnai svarstomas gamybinuose pasitarimuose. Dažnai analizuojama pagalbinių rodyklių sudarymo praktika, svarstomi teoriniai bei metodiniai jų parengimo klausimai.

Pagalbinių rodyklių prie „Knygų metraščio“ analizė rodo, kad metų bėgyje jų daugėjo, įvairėjo jų rūšys, tobulėjo sudarymo metodika.

1947 metais pirmasis „Knygų metraščio“ numeris jau turi „Pavardžių rodyklę“. Ji buvo pridėta ir prie sekančių trijų numerių atskirai lietuviškoms ir rusiškoms pavardėms. Į abėcėlinę pavardžių rodyklę buvo įtraukiamos autorių, vertėjų, redaktorių, dailininkų ir kitos apraše pasitaikančios pavardės. Taip pat buvo įjungtos vadinamosios personalijos. Prie kiekvienos pavardės, išskyrus knygų autorių, atitinkamomis santrumpomis buvo pažymėtas jų santykis su knyga ir eilinis knygos registracijos numeris metraštyje. Pavyzdžiui: Korsakienė, H. vert: 87; Požėla, K. pers: 28; Žiugžda, J. red: 93; Ščerbina, V. R. pareng: 7; Dilka, V. dail: 99; Būtėnas, J. 8; jž: 90 ir t. t.

Po metų pertraukos, vėl atnaujinus „Knygų metraščio“ leidimą, prie kiekvieno numerio jau pasirodo bendra autorių, kolektyvų ir antraščių rodyklė. Čia abėcėlės seka surašomos pavardės ne tik autorių ir kitų asmenų, prisidėjusių prie knygos parengimo bei išleidimo, bet taip pat antraštės tų knygų, kuriose autorius nenurodytas, ir kolektyvai knygų, kurios aprašytos iš kolektyvinio autoriaus. Rodyklė atskirai sudaroma lotynų ir rusų abėcėle. Šios rodyklių rūšys ir pagrindiniai jų sudarymo principai, išskyrus kai kurias smulkmenas, išsilaikė iki 1952 metų metraščio ketvirtojo numerio. 1952 metų paskutiniame numeryje buvo padaryta stambi pagalbinių rodyklių reforma. Vietoj vienos bendros prie kiek-

<sup>44</sup> Шамурин Е. И. Методика библиографической работы. М., 1933, с. 293.

vieno numerio esančios autorių, kolektyvų, antraščių rodyklės, buvo sudarytos keturios savarankiškos suvestinės rodyklės: 1) pavardžių rodyklė, 2) kolektyvų rodyklė (faktiškai kolektyvinių autorių), 3) knygų antraščių rodyklė ir 4) geografinė rodyklė.

Jeigu trys pirmosios skaitytojui jau buvo daugiau ar mažiau pažįstamos, tai geografinė pagalbinė rodyklė pasirodė pirmą kartą. Ši rodyklė pirmą kartą panaudota ne tiksliai „Knygų metraštyje“, bet tokiu pavidalu iš viso pirmą kartą lietuvių bibliografijos praktikoje.

Nemažas teigiamas įnašas į rodyklių sudarymo metodiką buvo suvestinių metinių rodyklių sudarymas. Jos turėjo didelę praktinę ir informacinę reikšmę. Dabar, užuot naudojus rodykles atskirai prie kiekvieno numerio, susidarė galimybės pasinaudoti paskutiniame metraščio numeryje esamomis visų metų suvestinėmis rodyklėmis. Skaitytojų bei bibliografų atpalaidavimas nuo visų metraščio numerių peržiūrėjimo sutaupo jų laiką ir palengvina gauti reikiamą informaciją.

Sudarydami metines suvestines pagalbinės rodykles, Knygų rūmai paskutiniame metraščio numeriui specialią rodyklių neduodavo. Tokiu būdu pirmieji trys metraščio numeriai turėjo individualias rodykles, ketvirtasis — tik suvestinę.

1953 metais pirmajame—trečiajame metraščio numeryje buvo trys atskiros rodyklės: pavardžių, kolektyvų (kolektyvinių autorių) ir knygų antraščių. Paskutiniame numeryje buvo visos trys minėtos suvestinės rodyklės ir taip pat geografinė metinė suvestinė rodyklė.

Ši pagalbinių rodyklių sudarymo praktika su kai kuriomis nedidelėmis išimtimis išsilaikė iki 1957 metų. Tik 1956 metų pabaigoje „Kolektyvinių autorių rodyklė“ pakeitė „Kolektyvų rodyklė“ 1957 metais, reorganizavus metraščių leidimo sistemą ir vietoj dviejų metraščių pradėjus leisti vieną jungtinį mėnesinį „Spaudos metraštį“, prie kiekvieno „Knygų metraščio“ numerio sudaroma tik pavardžių rodyklė. Metų pabaigoje, analogiškai ankstesnei praktikai, buvo sudaromos suvestinės pavardžių, knygų antraščių, kolektyvų ir geografinė rodyklės. 1959 metais rodyklės pradedamos dėti ne po kiekvieno metraščio, įeinančio į „Spaudos metraštį“, o po visų metraščių — pabaigoje. 1960 metais rodyklių rūšys liko tos pačios, tačiau suvestinės metinės rodyklės išėjo atskira knyga. Tuo būdu, dvyliktajame metraščio numeryje jokių rodyklių nebuvo. 1961 metais visiškai nepagrįstai atsisakyta sudarinėti rodykles kiekvienam metraščio numeriui. Jeigu iki tol pagalbinių rodyklių aparatas prie „Knygų metraščio“ visumoje patenkinio praktinius skaitytojų ir bibliografų poreikius, tai jokių būdu negalima pateisinti 1961 metais įvykdytos pagalbinių rodyklių reorganizacijos, po kurios nė vienas metraščio numeris neturėjo jokių pagalbinių rodyklių. Metams pasibaigus, atskiru leidiniu buvo išleistos suvestinės pagalbinės rodyklės visiems metraščiams. Tačiau rodyklių nebuvimas prie kiekvieno metraščio numerio labai apsunkina surasti reikiamą medžiagą ir žymiai sumažina praktines metraščio panaudojimo galimybes. Metų bėgyje, kol dar neišėjusios suvestinės pagalbinės rodyklės, metraštyje susigaudyti gana sunku ir reikia sugaišti daugiau laiko, norint surasti atitinkamą medžiagą.

Keitėsi ir metodiniai rodyklių sudarymo principai. Iki 1954 metų visose rodyklėse pirmoje eilėje buvo spausdinamas tekstas lietuvių ir lenkų kalba, o po to rusų kalba. Taigi lietuvių ir lenkų kalba pavardės, kolektyvų pavadinimai ir antraštės buvo surašomos vienoje vietoje lotynų abėcėlės seka. 1954 metais kiekvienoje rodyklėje medžiaga pradedama skirstyti kalbiniu principu. Kiekvieną rodyklę faktiškai sudaro jau trys rodyklės. 1959 metų trečiajame metraščio numeryje lenkiškas pavardės pradėta rašyti lietuviškomis raidėmis, skliausteliuose pažymint kalbą. Pvz.,

Jankauskas D. 3570, 3860 (lenk.). Dvyliktajame numeryje antraščių rodyklėje drauge surašyti lietuviški ir lenkiški knygų pavadinimai, o kolektyvų ir geografinėje rodyklėje prie eilės numerio skliausteliuose pažymėta, kad jos išleistos lenkų kalba. Vadinasi, kiekviena rodyklė sudaryta jau vėl tik iš dviejų dalių: lietuviškosios ir rusiškosios rodyklės.

Tačiau metodiškai šis klausimas išspręstas kitaip, negu tai buvo daroma iki 1954 metų. Rodyklių sudarymo metodika keitėsi ne tik kalbų atžvilgiu, bet ir pagal kitus kriterijus. Sakysim, iki 1956 m. sudaromoje kolektyvinių autorių rodyklėje vadinamieji kolektyviniai autoriai buvo surašomi paprasta, abėcėlės, seka. 1956 metų pabaigoje vietoj „Kolektyvinių autorių rodyklės“ Lietuvos TSR Knygų rūmai pirmieji įvedė „Kolektyvų rodyklę“, kurios sudarymo principai visiškai skirtingi. Visų pirma padidėjo jos apimtis. Į ją įtraukiami ne tik autorinėje eilutėje paminėti kolektyvai, t. y. kolektyvinis autorius. Čia kolektyvas imamas iš visų aprašo duomenų: antraštinių, leidyklinių, antrašinių ir t. t. Medžiagos išdėstyme pritaikytas abėcėlinis-dalykinis principas. Pavyzdžiui:

- Akademija, Lietuvos TSR Mokslų 1026, 1045, 1057—58, 1515, 1545. 1866. 2030—31
- Lietuvos veterinarijos. K., 1120
- Lietuvos Žemės ūkio. K., 143, 400. 864
- RTFSR Ped. mokslų 139C. 1873
- Ansamblis, Lietuvos TSR dainų ir šokių liaudies 474
- Raudonarmiečių dainų ir šokių 538
- Artelė „Startas“. K., 269, ir t. t.

Ši rodyklė buvo tobulesnė ir praktiškai kur kas vertingesnė, negu iki tol buvusi formali „Kolektyvinių autorių rodyklė“ su visiškai primityvia savo sudarymo metodika. Tačiau suprantama, kad tiek į kolektyvų rodyklę, tiek ir į geografinę rodyklę pateko tik tie kolektyvų arba vietovių pavadinimai, kurie kur nors paminėti aprašo duomenyse. Ir apskritai, sudarant šias rodykles, taip pat yra dar nemaža formalizmo. Be to, rimtu trūkumu reikia laikyti ir dažnai rodyklėse pasitaikančias faktines klaidas. Jų ypač gausu buvo 1952 ir 1953 metais. Paskutiniaisiais metais jų sumažėjo, tačiau dar nepasiekta visiško tikslumo. Taip pat rimtą priekaištą Knygų rūmams galima padaryti, kad metraščio pratarėse visiškai neapartiti pagalbinių rodyklių sudarymo principai, neužfiksuoti jų metodikoje padaryti didesni pakeitimai ir pan.

Ypač pageidautina, kad pagalbinių rodyklių sistemą prie „Knygų metraščio“ papildytų dar dalykinė rodyklė. Kolektyvų ir geografinės rodyklės jos pilnutinai neatstoja. Suprantama, kad sudaryti ją gana sunku ir sudėtinga. Knygų rūmai apie ją yra galvoję ne vieną kartą, tačiau praktiškai šis klausimas dar neišspręstas. Ruošiant rodykles, buvo vadovautasi Visasąjunginių knygų rūmų praktika bei jų leidiniais<sup>45</sup>. Į pagalbą respublikos bibliografams ir bibliotekininkams mūsų Knygų rūmai 1956 metais paruošė metodinį leidinuką apie geografinės rodyklės sudarymą<sup>46</sup>. Šiuo metu yra ruošiamos visų pagrindinių rodyklių sudarymo instrukcijos.

Sudaromos pagalbinės rodyklės prie „Knygų metraščių“ vystėsi, tobulėjo ir šiuo metu suteikia didelę pagalbą skaitytojams ir bibliografams, besinaudojantiems šiuo leidiniu. Pagalbinės rodyklės ne tik padeda greičiau surasti medžiagą, bet smarkiai padidina ir praplečia „Knygų metraščio“ panaudojimo galimybes. Artimiausias Knygų rūmų uždavinys — ištaisyti 1961 metais pagalbinių rodyklių reorganizacijos padarytas klaidas ir

<sup>45</sup> Зг Войнов М. С. Географические вспомогательные указатели. Методика составления. М., 1948. 77 с.; Вспомогательные указатели. Методика составления указателя коллективов, географического указателя и указателя серий. М., 1950. 33 с.; Материалы по классификации литературы и составлению именных указателей. М., 1953. 76 с.

<sup>46</sup> Зг. Географinės rodyklės sudarymo instrukciją. V., 1956. 27 p.

išspręsti pagalbinių rodyklių sistemos klausimą, siekiant kiek galima labiau praplėsti praktines „Knygų metraščio“ panaudojimo galimybes bei palengvinti ir paspartinti reikalingos medžiagos susiradimą.

Apibendrinant Lietuvos TSR Knygų rūmų darbą einamosios registracinės knygų bibliografijos srityje 1947—1960 metais, reikia pasakyti, kad leidžiamas valstybinės bibliografijos organas „Knygų metraštis“ pateikia pilną ir palyginti operatyvią informaciją apie respublikoje naujai išeinančias knygas. „Knygų metraštis“ yra svarbiausia priemonė, kuri įgalina sekti tiek visų mokslo šakų, tiek ir atskirai kiekvienos mokslo šakos literatūros augimą ir vystymąsi. Jis plačiai panaudojamas mokslinio tyrimo ir bibliografiniame-informaciniame bibliotekų, mokslo įstaigų, taip pat ir atskirų skaitytojų darbe. Registruojamų knygų turiniui atskleisti naudojami pilnutinai mokliškai pagrįsti atrankos, aprašo, klasifikavimo ir pagalbinių rodyklių sudarymo metodai, nors šioje srityje dar pasitaiko ir kai kurių nesklandumų. Yra dar spręstinių ir taisytinių aprašo, klasifikavimo ir kitų klausimų. Metraščio panaudojimo galimybes mažina tai, kad prie jų nėra metodinių paaiškinimų. Reikėtų bent trumputėse žan-gėlėse pažymėti, kada ir kokie pakeitimai daromi medžiagos atrankoje, klasifikavimo, aprašo bei pagalbinių rodyklių sudarymo metodikoje. Tokios žinios labai reikalingos skaitytojams ir asmenims, tyrinėjantiems atskirų bibliografijos klausimų vystymosi istoriją. Taip pat būtų labai naudingos pastabos apie metraščių panaudojimo atvejus ir galimybes bibliotekų darbe ir apie jų reikšmę apskritai.

Cia išskelti kai kurie metodiniai klausimai ir pareikštos pastabos ne-mažina to iš tikrųjų didelio ir teigiamo vaidmens, kurį atlieka metraštis. „Knygų metraštis“ pradėjo naują puslapį lietuvių bibliografijos istorijoje ir metodologiniu atžvilgiu yra nepalyginamai aukščiau už savo pirm-takus. Faktiškai tik tarybiniais metais buvo sukurta tikra einamoji valstybinė registracinė bibliografija, kuri atilinka visus mokslo ir praktikos reikalavimus.

Lietuvos TSR Mokslų akademijos  
Centrinė biblioteka

Įteikta  
1962 m. sausio mėn.

## ТЕКУЩАЯ РЕГИСТРАЦИОННО-УЧЕТНАЯ БИБЛИОГРАФИЯ КНИГ В СОВЕТСКОЙ ЛИТВЕ В 1947—1960 гг.

И. БАСЮЛИС

### *Резюме*

Постоянная и систематическая регистрация книг в Советской Литве начата в 1945 году, когда была организована Книжная палата и выделен ей обязательный экземпляр. Публикация зарегистрированных изданий начата в 1946 году в виде печатных каталожных карточек, а с 1947 года стала издаваться четыре раза в год «Книжная летопись». Наряду с книгами в самостоятельных отделах летописи регистрировались ноты, произведения изобразительного искусства, листовки (до 1953 г.), рецензии (до 1951 г., которые в том же году были перенесены в «Летопись журнальных и газетных статей»), литуаника (с 1951 г.). В 1948 г., из-за недостаточно прочной полиграфической базы в послевоенный период, издание летописи приостановилось. С 1949 года ее издание было возобновлено, и она непрерывно издавалась ежеквартально до конца 1956 года. В целях ускорения информации читателей

о вновь выходящих книгах и концентрирования в одном органе всей регистрируемой печати в 1957 году ежеквартальная «Книжная летопись» и ежемесячная «Летопись журнальных и газетных статей» были объединены в единое месячное издание — «Летопись печати».

«Летопись печати» состоит из семи самостоятельных частей: «Книжной летописи», «Летописи периодических изданий», «Летописи музыкальной литературы», «Летописи изобразительного искусства», «Летописи журнальных и газетных статей», «Летописи рецензий» и «Летописи советской литуаники».

«Книжная летопись», о которой говорится в настоящей статье, регистрирует всю книжную продукцию, издаваемую на территории Литовской ССР, независимо от ее языка и объема. В ней учитывается и мелкий листовочный материал, представляющий научное или практическое значение, а также произведения, отпечатанные малой печатью (ротапонт, ротатор). Отбор материала очень незначительный. Не учитываются только малоценные мелкие издания.

Классификация регистрируемого материала производится по схеме классификации Всесоюзной книжной палаты. Кроме того, после описания указывается подробный индекс согласно десятичной классификации. С 1955 года, кроме детальных индексов десятичной классификации, для книг, на которые издаются печатные карточки, дополнительно указывается индекс по схеме классификации, применяемой в массовых библиотеках.

Описание книг в «Книжной летописи» полное; оно производится по «Единым правилам по описанию произведений печати» для каталогов крупных библиотек. Помимо элементов описания, предусмотренных в правилах, дополнительно указывается типография. Описание производится на языке оригинала. Основные элементы описания нерусских книг также даются в переводе на русский язык.

«Книжная летопись» обеспечена системой вспомогательных указателей — именных, коллективов, заглавий и географическим, — которые способствуют быстрому нахождению нужного материала.

Несмотря на некоторые недочеты в методике классификации, описания, составления вспомогательных указателей, в 1947 году начавшая выходить «Книжная летопись» открыла новую страницу в истории литовской библиографии и в методологическом отношении стоит несравненно выше своих предшественников. Фактически только в советские годы была создана подлинная текущая учетно-регистрационная библиография, которая полностью отвечает нуждам науки и практики.

---